

UOT 34.002

AYSEL HACIYEVA

*Bakı Dövlət Universiteti Hüquq fakültəsi
İnsan hüquqları və informasiya hüququ
UNESCO kafedrasının dissertantı, Azərbaycan
hassanly.aysel@mail.ru*

AVROPA İTTİFAQI VƏ ÜZV DÖVLƏTLƏRİN QANUNVERİCİLİYİNDƏ İNFORMASIYAYA ÇATIMLIQ PRİNSİPİNİN İFADƏ OLUNMASI MƏSƏLƏSİ

Açar sözlər: effektivlik, milli qanunvericilik, çoxtərəfli prinsip, legitimlik, asan implementasiya, hesabatlılıq, ağlabatan müddət, legitim səbəb, effektiv çatımlıq, ictimai qayda, milli təhlükəsizlik

İnformasiyaya çatımlıq hüququ ifadə azadlığının ümumi sistemində daxildir, yəni tərkib hissəsini təşkil edir. İnformasiyaya çatımlıq hüququ dövlət tərəfindən təmin edilən hər kəsin fundamental hüququdur. Dövlətlərin bu hüququ tam müdafiə etmək kimi bir öhdəliyi vardır. İnformasiyaya çatımlıq hüququ daha çox aşağıdakı 3 sahədə aktualdır:

- Demokratiyanın həyata keçirilməsində iştirak;

- Dövlətə və ictimai idarəetməyə nəzarət;

- Korrupsiya sahəsində monitoring.

Aşkarlıq və şəffaflıqla tənzimlənən demokratik sistemlərdə informasiya hüququ demokratiyanın həyata keçirilməsində iştirak, ictimai işlərin vicdanlı və şəffaf həyata keçirilməsi, ictimai rəy vasitəsilə hakimiyyətə nəzarət üçün əsas, fundamental tələbdir. Çünki bu, vətəndaş cəmiyyətinə hökumətin fəaliyyətinə nəzarət etmək imkan verir. İnformasiyaya azad çatımlıq hüququ vətəndaşın siyasi hüquqlarını həyata keçirməsi üçün bir vasitədir. İnformasiyaya çatımlıq hüququnun təmin olunması hökumətdə hesabatlılığı və şəffaflığı önə çəkmək, korrupsiyanın və sui-istifadə hallarının qarşısını almaq üçün vacibdir. Bunu demək kifayətdir ki, informasiyaya çatımlıq hüququ insan hüquqlarının həyata keçirilməsi üçün açar mexanizm rolunu oynayır.

İnformasiyaya çatımlıq hüququ hər kəsə məxsusdur. Prinsipcə, hər bir fərdin dövlət tərəfindən təmin edilən informasiyaya çatımlıq hüququnu tələb etmək hüququ vardır.

İnformasiyaya çatımlıq hüququ hökumətin müxtəlif sahələri üzərinə müəyyən öhdəliklər qoyur.

Əgər dövlət müəyyən edirsə ki, burada çatımlıq hüququ mövcuddur, dövlətin informasiya əldə etmək üçün müraciətlərə əhəmiyyətli dərəcədə və ağlabatan müddətdə cavab vermək öhdəliyi və bu informasiyanı təmin etmək öhdəliyi yaranır.

Eyni zamanda, dövlətin belə bir öhdəliyi vardır ki, dövlət fərdi onun çatımlıq hüququnun olmamasını özündə əks etdirən bir mənbə ilə və bunu özündə əks etdirən çatımlığın qarşısını alan legitim bir səbəbi ehtiva edən informasiya ilə təmin etməlidir.

Qanun informasiyaya geniş və effektiv çatımlığı təmin etməlidir və hər hansı bir istisnalar vəzifəli şəxslərin hər hansı informasiyanın açıq olub-olmaması barədə diskresiyaya malik olması təəssüratı yaratmağa yol verə bilməz. İstisnalar qanunla müəyyən edilmiş olmalıdır və təmin edilməlidir ki, həqiqətən də bu, dövlət hakimiyyətinin diskresiyasında deyildir.

Bundan əlavə dövlətin fərdləri informasiyaya çatımlığı özündə əks etdirən inzibati prosedur ilə təmin etmək öhdəliyi vardır. Bu prosedur da eyni zamanda, hüquqla, qanunla müəyyən edilmiş olmalıdır. Bu, səlahiyyətli orqanların əsaslandırılmış şəkildə müəyyən etdiyi müəyyən ağlabatan zaman kəsiyini əhatə etməlidir. İnformasiyaya çatımlığı özündə əks etdirən inzibati proseduranın yaranması vəzifəsi informasiyaya çatımlıq hüququnun insan hüquqlarına daxil edilməsi yolunda zəruri bir nəticədir.

Dövlətlər hər hansı xüsusi informasiyanı təmin etməkdən imtina edən, bunu inkar edən və belə informasiyanı, tələbi təmin etməkdə uğursuzluq yaşayan orqanların qərarları arasında ziddiyyətlərə yol açan məsələləri aradan qaldırmaq üçün sadə, effektiv, sürətli və asanlaşdırıcı tələblə inzibati qərarların məhkəmə baxışı hüququnun yaratmalıdır.

BMT, NATO və ADT-nin (Amerika Dövlətləri Təşkilatı) Xüsusi Məruzəçiləri 2004-cü il İfadə azadlığı adlanan Birgə Bəyənətlərində bildirirdilər ki, “informasiyaya çatımlıq hüququ və təndaşların hüququdur və buna görə də bu informasiyaya çatımlıq prosedurası sadə, sürətli, ödənişsiz və ya aşağı ödənişlə olmalıdır”. Amerikaarası Hüquq Komitəsinin “İnformasiya hüququna çatımlıq haqqında” Prinsiplərində qeyd edilirdi ki, “informasiya əldə etmək prosedurasına münasibətdə aydın, sadə, diskriminasiya nəzərdə tutmayan və ədalətli qaydalar müəyyən edilməlidir. Buraya aydın və əsaslı, əqləbatan zaman axımı da daxil edilməlidir, eyni zamanda, ödənişsiz və ya aşağı ödənişli və ödənişlər informasiyanı nüsxələməklə təmin etmək və göndərmək xaricində olmamaqla həyata keçirilməlidir”.

Əgər informasiyaya çatımlığın imtina edilməsinə dair tələb varsa, bu imtina xüsusi əsaslar göstərilməklə, müəyyən zaman müddətində təmin edilməlidir. Dövlətin bu öhdəliyinə eyni zamanda informasiyaya çatımlığa dövlət hakimiyyətinin səlahiyyətli nümayəndəsinin razılığı olaraq və ya olmadan informasiyanın dövriyyə olunması ilə davam edən hər hansı bir müdaxilədən çəkinmək vəzifəsi də daxildir[10].

Dövlətin digər öhdəliyi ondan ibarətdir ki, ictimaiyyəti maksimum fəal informasiya ilə təmin etməkdir. Ən azından, dövlətin strukturu, digər hüquqların icrası, təqaüdlər, sağlamlıq, əsas dövlət xidmətləri və s.sahəsində olan məlumatlar zəruridir. BMT,NATO və ADT-nin (Amerika Dövlətləri Təşkilatı) Xüsusi Məruzəçiləri 2004-cü il İfadə azadlığı adlanan Birgə Bəyənətlərində bildirirdilər ki, “dövlət, hətta belə tələb olmasa belə, ictimaiyyətin marağında olan fəal informasiyaları nəşr etdirməlidir”[11]. Amerikaarası Hüquq Komitəsinin “İnformasiya hüququna çatımlıq haqqında” Prinsipləri adlı

qətnaməsində qeyd edilir ki, dövlət orqanları öz funksiyaları və fəaliyyəti barədə - siyasəti, konsultasiyaları, ictimaiyyətin nümayəndələrinə təsir edəcək fəaliyyətlərini, büdcəsi, subsidiyaları, gəlirləri, müqavilələr haqqında müntəzəm və fəal əsasla, hətta belə bir xüsusi tələb irəli sürülməsə belə, informasiya yaymalıdır, lakin bu məhdud olmamalı, əlçatan və başadüşülən şəkildə olmalıdır”.

Dövlətin eyni zamanda belə bir öhdəliyi vardır ki, beynəlxalq, konstitusional və hüquqi normalara uyğun olaraq öz öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün gərəkli olan informasiyanı əldə etsin.

Dövlətin bu sahədə növbəti və zəruri öhdəliyi ondan ibarətdir ki, informasiya əldə etmək baxımından dövlət öz daxili qanunvericiliyini beynəlxalq standartlara uyğun bir vəziyyətə gətirsin.

Bu, aşağıdakı vasitələrlə mümkündür:

- İnformasiyaya çatımlığı çətinləşdirən hüquqi və inzibati maneələri aradan qaldırmaq;

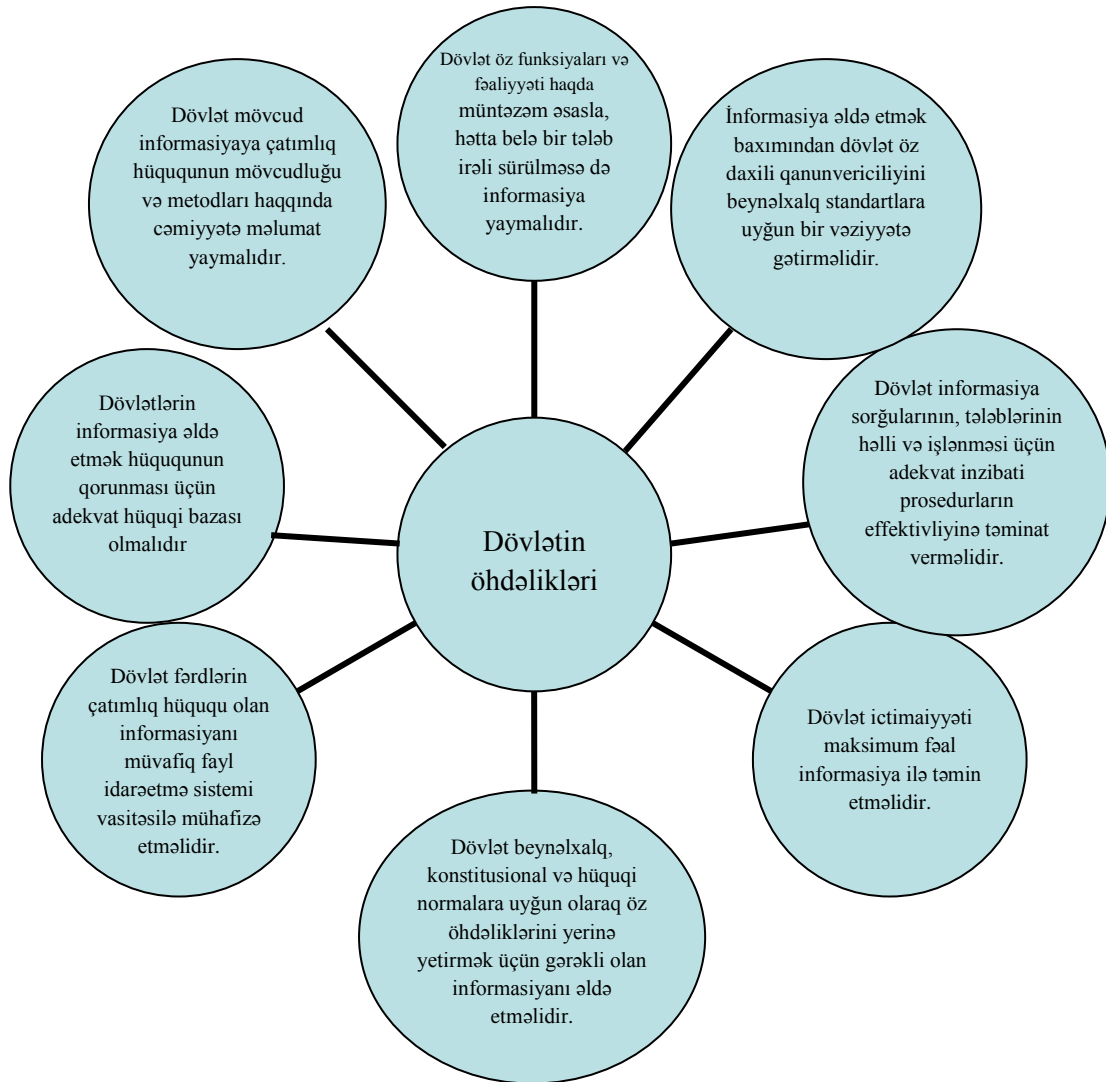
- Qaydaların və prosedurların qəbulu və icrası, vəzifəli şəxslərin informasiyanın verilməsi, idarə edilməsi, mühafizəsi, təminatı haqqında təlimlər keçmək vasitəsilə informasiyaya çatımlıq hüququnu bütün dövlət müəssisələrində və idarələrində dəstəkləmək;

- Ümumilikdə, bu hüququn tam təmin edilməsi, həyata keçirilməsi zəminində dövlət siyasəti qəbul etmək.

Dövlətlərin informasiya əldə etmək hüququnun qorunması üçün adekvat hüquqi bazası olmalıdır və dövlətlər informasiya sorğularının, tələblərinin həlli və işlənməsi üçün adekvat inzibati prosedurların effektivliyinə təminat verməlidirlər.

Dövlətin digər bir öhdəliyi mövcud informasiyaya çatımlıq hüququnun mövcudluğu və metodları haqqında cəmiyyətə məlumat yaymaqdan ibarətdir. Nəticədə dövlətin fərdlərin çatımlıq hüququ olan informasiyanı müvafiq fayl idarəetmə sistemi vasitəsilə mühafizə etmək öhdəliyini də qeyd etmək zəruridir.

Beləliklə, dövlətin informasiya hüququ sferasında öz üzərinə götürdüyü öhdəliklərini aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

İfadə azadlığının bir hissəsi kimi, informasiyaya çatımlıq hüququ mütləq hüquq deyildir. Belə ki, bu hüquq ictimaiyyətə çatımlığı aradan qaldıran müəyyən məhdudiyyətlərin subyektivi ola bilər. Buna baxmayaraq, bu cür məhdudiyyətlər tələblərinə tam uyğun olmalıdır. Bu tələblərə aiddir:

- müstəsna, istisna prinsiplərinin şərtləri;
- hüquqa, qanuna əsaslanmış olması;
- qanuni məqsədlərə xidmət etməlidir;
- zərurilik (necessity);
- mütənasiblik (proportionality);

İnformasiyaya çatımlıq hüququ fərdlərin fundamental hüququdur və dövlətin birmənalı şəkildə bu hüququn tam və qəti icrasını təmin etmək öhdəliyi yaranır. Bu prinsip yalnız de-

mokratik cəmiyyətdə milli təhlükəsizliyi təhdid edən real və qaçılmaz təhlükə hallarında qanunla, əvvəlcədən müəyyən olunan müstəsna məhdudiyyətlərə (exceptional limitations) imkan verir. Qanun mümkün qədər informasiyaya effektiv və geniş çatımlığı təmin etməlidir və hər hansı bir məhdudiyyət ümumi qaydaya çevrilməməlidir [9]. “Hər hansı bir məhdudiyyət ümumi qaydaya çevrilməməlidir” ifadəsinin üzərində biraz dayanmaq. Bu ifadə nəyi ehtiva edir? Diskriminasiyanın, yəni ayrışdırıcı anlayışına nəzər salmaq. Diskriminasiya, müxtəlif vəziyyətlərdə eyni cür rəftar, eyni vəziyyətlərdə isə müxtəlif cür rəftar göstərməkdir. İstənilən məhdudiyyətin də ümumi qaydaya çevrilib bütün hallarda tətbiq olunması dolayısı ilə diskriminasiya hesab olunur.

İnformasiyanı axtarmaq, əldə etmək və yaymağa görə məhdudiyyətlər, bunun, hökumə-

tin diskresiyasına aid olmamasını təmin etmək üçün, açıq şəkildə və əvvəlcədən qanunla müəyyənləşdirilmiş olmalıdır. Bu məhdudiyətlər o qədər aydın və xüsusi olmalıdır ki, informasiyanın açıq olub-olmamasına dair vəzifəli şəxslərin diskresiyalarına həddindən artıq dərəcədə üstünlük verməməlidir. Bu cür qanunlar “ümumi maraqlar səbəbindən” ümumi rifah üçün (common good) demokratik dövlətdə ictimai qaydanın (public order) əlaməti kimi qəbul edilməlidir. İnformasiyaya çatımlıq hüququna qoyulan məhdudiyətlər qanunla əsaslandırılmış eyni zamanda aydın və dar olmalıdır. Bu məhdudiyətlər eyni zamanda digərlərinin hüquqlarına və nüfuzuna hörmətlə, milli təhlükəsizliyi qorumaq üçün, ictimai qayda, ictimai sağlamlıq və ya mədəniyyət, əxlaq üçün olmalıdır.

İnformasiyaya çatımlıq hüququna olan məhdudiyətlər demokratik cəmiyyətdə ictimai maraq üçün zəruri olmalıdır. Bu məqsədə nail olmaq üçün məhdudlaşdırıcı vasitələrdən, normalardan ən azı biri seçilməlidir, məhdudiyət isə aşağıdakı qaydada olmalıdır:

- məhdudiyətlər, bu məhdudiyətləri əsaslandırılan maraqlara mütənəsb olmalıdır;
- məhdudiyətlər, hüququn səmərəli həyata keçirilməsinə mümkün qədər ən az dərəcədə müdaxilə olmalıdır;
- məhdudiyətlər, məqsədə nail olmaq üçün əlverişli olmalıdır.

İnformasiyaya çatımlıq hüququna dövlət tərəfindən qoyulan hər hansı məhdudiyət 3 hissəli mütənəsblik testindən keçməlidir:

- onu əsaslandırılan legitim məqsədlə bağlı olmalıdır;
- nümayiş etdirməlidir ki, informasiyanın açıq olması legitim məqsədə əhəmiyyətli zərər vurulmasına effektiv təhlükə yaradır;
- göstərməlidir ki, bu məhdudiyət tətbiq olunmazsa, məqsədə vurulan zərər ictimai maraq üçün informasiyanın açıq olmasından daha böyükdür[7].

İnformasiyaya çatımlıq üçün inzibati prosedurlar uğursuz olarsa, fərdlərin sorğu etdikləri informasiya ilə bağlı səlahiyyətli məhkəməyə şikayət etməklə hüquqi müraciət etmək hüququ yaranır.

BMT, NATO və ADT-nin (Amerika Dövlətləri Təşkilatı) Xüsusi Məruzəçiləri 2004-cü il İfadə azadlığı adlanan Birgə Bəyənətlərində

məhdudiyətlərə olan tələbləri belə ümumiləşdirir: informasiyalar “məhdudlaşdırılan” və “gizli” olan informasiyalara qruplaşdırılır. Eyni zamanda, hüquqi sistem əgər vəzifəli şəxslərin, hüquqi şəxslərin və fərdlərin hərəkətləri nəticəsində itkilərin subyektivi olan informasiyanı mühafizə edərsə, belə halda fərdlərin də şəxsi(gizli) informasiya hüququ yaranır [8,s.32]. Vəzifəli şəxslərin bu cür informasiyanın məxfiliyini qoruya bilmələri üçün bu klassifikasiya hüquqa əsaslanmalıdır. Ümumi şərtlərə görə:

- İnformasiya ictimai maraqları təmin etmək üçün mümkün qədər dar məhdudiyət sisteminin subyektivi olmalıdır. Bu məhdudiyətlər ancaq qorunun maraqlara əhəmiyyətli dərəcədə zərər riski varsa, və bu zərər informasiyanın əldə olunmasından daha böyükdürsə, tətbiq olunur. Bu informasiyanın məhdudiyətlər sistemində daxil olmasını sübut etmə yükü vəzifəli şəxslərin üzərinə düşür[16,s.42].

2004-cü ilin Sentyabr ayında Hollandiyanın Daxili İşlər Naziri Avropa İttifaqının üzv dövlətlərinin şəffaflıq haqqında qanunvericiliklərinin və materialların müqayisəli analizi haqqında inventarizasiyaya müəlliflik etdi. Projeğin nəticəsi olaraq 2004-cü il Noyabrın 25-26-da Haaqada “Avropada Şəffaflıq-II” adlı Konfransın keçirilməsi qərara alındı. Avropa İttifaqı qanunvericiliyinin inventarizasiyasından əlavə, məlumatlara çatımlıq haqda Aİ qanunvericiliyinə ümumi əlavələr də edildi.

Əksər üzv dövlətlərdə informasiyaya çatımlıq, şəxsi məlumatların əldə olunması ayrıca qanunvericiliklə tənzimlənir. Bu qanunvericilik əsasən Avropa qanunvericiliyindən qaynaqlanır. 2004-cü ildə Avropa Komissiyası tərəfindən təqdim olunan “Məlumatlara çatımlığın prinsiplərinin implementasiyası” burada qeyd olunmalıdır (Commission report on the implementation of the principles in the EC Regulation 1049\2001).

İnformasiyaya çatımlıq haqqında qanunvericiliyin həqiqi effektivliyi ancaq onların praktiki tətbiqi ilə müəyyən oluna bilər. İnformasiyaya çatımlıqla bağlı milli qanunvericilik – “Üzv dövlətlərə ümumi baxış”, 2000-ci ildə Avropa Komissiyası tərəfindən işlənmişdir.

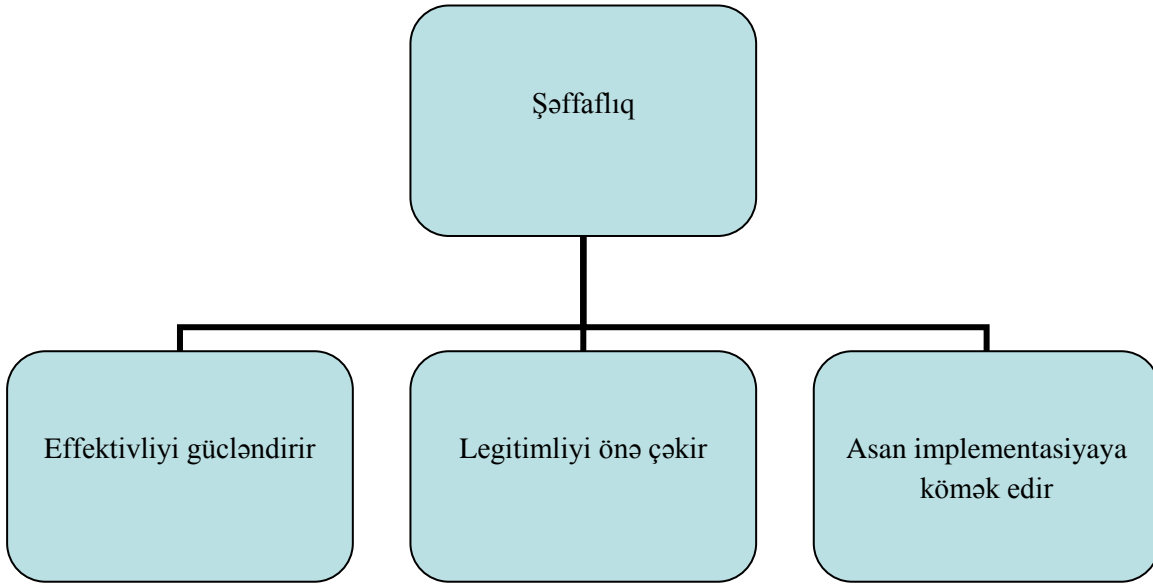
İnformasiyaya çatımlığın hüquqi əsası Avropa İttifaqı haqqında Müqavilənin 255-ci maddəsi ilə müəyyən olunur[13].

İnformasiyaya çatımlıq bütün üzv dövlətlərdə vacib prinsiplərdən biridir. O, demokratik hakimiyyətə əsaslanan hüquqi qaydanın fəaliyyətində müxtəlif funksiyalar həyata keçirir və eyni zamanda müxtəlif məqsədlərə xidmət edir. Bu prinsip həqiqətəndə çoxtərəfli prinsipdir (multi-layered principle) [8,s.76].

İlk olaraq, bir çox üzv dövlətlərində bu hüquqi prinsip kimi çıxış edir. İnformasiyaya çatımlıq ictimaiyyətin bilmək hüququ və hətta hökumətin ictimaiyyəti məlumatlandırmaq vəzifəsini hüquqi cəhətdən əsaslandırır. Məlumatı əldə etmək və ya təmin etmək vəzifəsi və ya hüququ şəffaflığın təmin olunmasına yönəlir.

İkincisi, informasiyaya çatımlıq bir çox üzv dövlətlərdə demokratiyanın gücləndirən prinsipdir və vətəndaşların qərar və siyasətlərin qəbul olunmasında iştirakını təmin edir, hökumətin fəaliyyətinə təsir və nəzarət etmək, korrupsiya və digər halların qarşısını almaq imkanı verir.

Üçüncüsü informasiyaya çatımlıq yaxşı idarəçilik prinsipini təmin edir. Şəffaflıq hökumət və ictimaiyyət arasında kommunikasiyanı daha da yaxşılaşdırır. Gördüyümüz kimi şəffaflıq dövlət idarəetməsində effektivliyi gücləndirir, legitimliyi önə çəkir, asan implementasiyaya kömək edir.

Bu prinsipin yuxarıda qeyd olunan 3 ayrı-ayrı tərəfi bütün üzv dövlətlərdə avtomatik olaraq tətbiq olunmur. Müxtəlif tərəflər müxtəlif üzv dövlətlərində birgə və ya ayrı-ayrı tətbiq oluna bilər.

Avropa səviyyəsində mövcud olan müzakirə informasiyaya çatımlığın konstitusional təbiətdə olub olmamasıdır. Avropa İttifaqı haqqında Müqavilənin 6-cı maddəsinə əsasən Birlik ümumi üzv dövlətlərin konstitusional əməllərindən irəli gələn konstitusional hüquqlara hörmət edir. Bu səbəbdən üzv dövlətlərdən 10-u informasiyaya çatımlıq hüququnu konstitusiyalarına daxil etmişdirlər. Avstriya, Çex Respublikası, Slovakiya, İspaniya isə informasiyaya çatımlığı fərdlərin hüququndan daha çox hökumətin vəzifəsi kimi qeyd edir. Hökumətin informa-

siyaya çatımlığı təmin etmək vəzifəsi isə fərdlərin informasiyaya çatımlıq hüququnu yaradır. Digər dövlətlərin konstitusiyaları isə məsələyə münasibətdə səssiz qalır[6,s.35].

“Avropa İttifaqı haqqında Müqavilə”də informasiyaya çatımlıq hüququna 2 dəfə müraciət edilir. Maddə 50-də bu hüquq öz əksini tapmışdır. Bu 1049\2001 sayılı Qaydanın hüquqi əsası olan 255-ci maddənin ekvivalentidir[13]. Avropa İttifaqında 1049\2001 sayılı Qayda informasiyaya çatımlıq haqqında xüsusi aktdır. İkincisi isə, bu hüquq Müqavilənin II hissəsi kimi bütünlüklə ona daxil olan Əsas hüquqlar haqqında Xartiyada öz əksini tapmışdır.

Əksər üzv dövlətlərin informasiyaya çatımlığa dair spesifik aktları vardır. Az sayda üzv dövlətdə bu hüquqa dair qaydalar ümumi

qanunvericiliyin bir hissəsidir. Məsələn, Yunanıstanda və İspaniyada informasiyaya çatımlıq inzibati prosesual hüququn bir hissəsi olaraq formallaşmışdır. Yunanıstanda bu hüquq yalnız maraqlı tərəflərə verilir. Belə bir məsələ anlaşılmaz qalır ki, müraciət edən şəxsin xüsusi marağı olmalıdır? Yunanıstan Dövlət Şurası belə təklif edir ki, bəraət qazandırılmış, yəni bəyənilmiş (justified) marağ tələb olunur. Digər yandan isə, Yunanıstan Komitəsinin müvafiq sahəyə uyğun hazırladığı qanunda qeyd olunur ki, heç bir hüquqi marağın sübuta ehtiyacı yoxdur. Beləliklə, kolliziya yaranır. İspaniya isə yalnız öz vətəndaşlarına informasiyaya çatımlıq hüququ verir. İsveçdə bu hüquqa aid qaydalar İsveç Konstitusiyasının bir hissəsi olan Mətbuat hüququ Haqqında Akta daxildir. Kipr, Lüksemburq və Maltada bu hüquqa dair qaydaları əks etdirən heç bir akt yoxdur. 10 üzv dövlətin konstitusiyaları fərdlərə informasiyaya çatımlıq hüququ verir[11]. Belgiya, Estoniya, Finlandiya, Yunanıstan, Macarıstan, Niderland, Polşa, Portuqaliya və İsveç. Sloveniyada əsaslandırılmış hüquqi maraqları olan fərdlər bu hüququ qaldıra bilərlər. Əgər ikinci dərəcəli qanunvericiliyi də nəzərə alsaq buraya 6 dövlət də əlavə ola bilər. Fransa, İrlandiya, İtaliya, Litva, Slovakiya və İspaniya. İtaliyada yalnız konkret şəxsi maraqları olan şəxslərin inzibati informasiyaya çatımlıq hüququ var. Latviya və Britaniyada ikinci dərəcəli qanunvericilikdə bu hüquq fərdlərə informasiya əldə etmək üçün hüquq verilir. Latviya, və ya fərdlərə onlara çatan informasiyaya sahib olmaq hüququ verilir - Britaniya, kimi ifadə edilir. Çex Respublikasında da ikinci dərəcəli qanunvericilikdə bu hüquq təsbit edilməmişdir. Fərdlərin hüququ ilə əlaqəli olan hökumətin informasiya ilə təmin etmək vəzifəsi, fərdlərin müraciətinə cavab olaraq qanunun “hökumət informasiya ilə təmin etməlidir” deyişi yerdə mövcuddur. Latviyada ümumi əlçatan və məhdudlaşdırılan informasiya fəqrləndirilir. Birinci qrup informasiya marağında olan hər kəsə açıqdır. İkinci qrup informasiyanın əldə olunması üçün isə yalnız xüsusi məqsəd tələb olunur. Avstriya Federal İnformasiya Aktında isə göstərilir ki, hər kəs informasiyaya çatımlıq üçün müraciət edə bilər. Burada ingilis dilində yumşaq mənada “ask” sözü istifadə edilir. Danimarkanın Aktında isə “hər bir kəs mə-

lumatlardan xəbərdar olmağı tələb edə bilər” şəklində ifadə olunmuşdur. Konstitusiyaları və ikinci dərəcəli qanunvericilikləri ilə fərdlərə informasiyaya çatımlıq hüququ verən üzv dövlətlər bu hüququ hər kəsə, yəni xaricilər həm də, hüquqi şəxslər daxil olmaqla verir. Müqavilənin 255-ci maddəsi bu hüquqdan istifadə edən şəxslər qrupuna məhdudiyət qoyur. Belə ki, aşağıdakı şəxsləri buraya daxil edir.

- İttifaq vətəndaşları,
- üzv dövlətdə yaşayan hər hansı fiziki şəxs və ya
- üzv dövlətdə qeydiyyatda alınmış ofisi olan hər hansı hüquqi şəxs.

Lakin 2001-ci Qaydası institutların bu qrupu genişləndirməyinə imkan yaradır. Belə ki, üzv dövlətdə yaşamayan fiziki şəxs və üzv dövlətdə qeydiyyatdan keçmiş ünvanı olmayan hüquqi şəxs belə bu hüquqdan istifadə edə bilər[13].

Milli qanunvericiliklər çatımlıq sorğusunu cavablandırmaq üçün onun hansı dövlət orqanı tərəfindən cavablandırılmasına münasibətdə vaxt məhdudiyəti qoyurlar. Bu müddət 5 iş günündən 8 həftəyə qədər fərqlənir. Əgər əsaslı səbəb olarsa bu müddət əlavə müddət təyin edilməklə uzadıla bilər. Praktikada belə hallar da olur ki, müraciət edən şəxs öz müraciətini yalnız orqana edir. Belə halda ya orqan müraciət edən şəxsi bu haqda məlumatlandırır ya da, orqan özü sorğunu digər orqana ünvanlayır. İkinci halda belə orqan bu transfer haqqında da maraqlı şəxsi məlumatlandırılmalıdır. Əgər müraciət natamamdırsa belə halda dövlət orqanı əlavə məlumat üçün sorğu etməyə borcludur. Çatımlığın rədd olunması qərarı yazılı formada bildirilməlidir və əsaslı səbəbi də açıqlanmalıdır, əgər mümkün müraziət edən şəxs üçün mümkün vasitələr göstərilməlidir.

2001-ci il Qaydalarında qeyd edilir ki, çatımlıq 15 iş günü ərzində ya təmin edilməli yada rədd edilməlidir. Rədd cavabı yazılı şəkildə səbəbi göstərilməklə verilməlidir. Çatımlıq konsultasiya və ya tələb olunan sənədin sürətinin təqdim edilməsi ilə təmin edilməlidir. Sənəd mövcud formada təqdim edilməlidir. İnformasiyaya çatımlıq təmin olunmazsa, bunun təmin edilib edilməməsinə nəzarət etmək üçün 3 cür baxış proseduru vardır.

- ərizəçinin inzibati qaydada şikayət verə bilmək imkanı vardır. Bu şikayət adətən çatımlığı rədd edən müəssisənin rəhbərinə müraciət edilməklə həyata keçirilir. Çex Respublikasında ərizəçi əsas orqanın rəhbərinə müraciət edə bilər və onun qərarından məhkəmə şikayəti vermək olmaz. Belə ki, Çex Respublikası yeganə ölkədir ki, burada bu məsələdən məhkəmə şikayəti vermək təmin edilmir.

- ərizəçi çatımlığın rədd edilməsinə qarşı şikayəti bu prosesə nəzarət edən və məqsədi çatımlıq haqqında olan qaydaların implementasiyası və tətbiqinə nəzarət etmək olan Komitə və ya Komissiyaya, Müvəkkilə edə bilər, təbii ki bu proses bu cür orqanın mövcud olduğu ölkələrə şamil edilir.- İtaliya, Portuqaliya, Belçika, Fransa, Macarıstan, İrlandiya, Sloveniya, Britaniya. Bundan əlavə Litvada ümumi İnzibati Mübahisələr Komissiyası fəaliyyət göstərir. 4 Alman Torpağında isə Məlumatların Mühafizəsi və İnformasiyaya Çatımlığa dair Komissiya və ya Müvəkkil təyin edilir[15].

- ərizəçi inzibati məhkəməyə şikayət edə bilər. Finlandiya və İsveçdə ancaq məhkəmə şikayəti vermək mümkündür.

Əgər çatımlıq Avropa İttifaqı orqanlarının biri tərəfindən rədd edilərsə, şəxs 2 vasitə ilə şikayət edə bilər.

- o, Müqavilənin 230-cu maddəsinə görə Aİ-nin bir orqanı olan Birinci İnstansiya Məhkəməsinə mənfi qərarın ləğvi üçün şikayət edə bilər(CFİ-Court of First Instance). Nə Birinci İnstansiya Məhkəməsinin nə də, Aİ digər bir orqanı olan Avropa birliyinin Ədalət Məhkəməsinin heç bir orqana hansısa informasiyanın yayılması ilə bağlı göstəriş vermək səlahiyyəti yoxdur. Sadəcə olaraq bu orqanlar çatımlığa qoyulan istisnaların yüngülləşdirilməsinə və bəraətinə əsas varmı deyər həmin sənədin Məhkəməyə verilməsi üçün göstəriş verə bilərlər[13].

- İkinci vasitə Müqavilənin 195-ci maddəsi ilə şəxsin Avropa Ombudsmanına müraciət edə bilmə imkanını Ombudsmanın qərarı digər institutlar qarşısında məcburi xarakter daşımır.

Sənədlərə çatımlıq üçün müraciət yazılı formada aparılmalıdır və institutun sənədi müəyyən edə bilməsi üçün kifayət qədər aydın olmalıdır. Müraciət edən şəxs müraciətinin səbəbini açıqlamağa məcbur deyil. 2001-ci il Qaydalarının müvafiq maddələrinə müraciət etsək

bu prosedurun hansı formada realizə edilməsini görürük. Qaydaların 6-cı maddəsində deyilir ki, əgər institut müraciətni kifayət qədər aydın etmədiyini aşkar edərsə, bu zaman aydınlaşdırmaq üçün şəxsə müraciət etməlidir və qeyd olunur ki, müraciətlərə dərhal baxılmalıdır. Maddə 7 ehtiva edir ki, 15 iş günü ərzində çatımlıq ya təmin olunmalıdır ya da səbəbi yazılı şəkildə göstərilməklə rədd edilməlidir. İstisna olan hallarda bu müddət 15 iş günü uzadıla bilər. Əgər çatımlıq rədd edilərsə belə halda, şəxs 15 iş günü ərzində məsələyə yenidən baxılması üçün təsdiqləyici müraciət edə bilər (maddə 7.3). İstitut 15 iş günü ərzində çatımlığa olunan etirazın səbəblərini açıqlanmaqla və mümkün vasitələr göstərilməklə cavab verməlidir. Əgər bu müddət ərzində institut cavab verməzsə, şəxs təsdiqləyici müraciət edə bilər. Əgər təsdiqləyici müraciətdən sonra belə cavab verilməzsə, bu, sorğunun rədd olunması hesab olunur[16].

Çatımlıq ya konsultasiya yada sənədin surətinin verilməsi ilə təmin olunur. Çatımlığın xərcləri müəyyən olunur, bir şərtlə ki, bu sənədin surətinin əldə olunması və göndərilməsi xərclərini aşmasın. Sənəd mövcud olan versiya və formatda və tam olaraq şəxsə çatdırılır.

- Ümumilikdə informasiyaya çatımlıq Aİ qanunvericiliyində aşağıdakı sənədlərdə əks olunmuşdur:

- Avropa İttifaqı haqda Müqavilənin 1-ci maddəsi

- Avropa İttifaqının Fəaliyyəti haqda Müqavilənin 15-ci maddəsi

- 1049/2001 sayılı Qayda

- Avropa İttifaqı Əsas Hüquqlar haqqında Xartiyasının 42-ci maddəsi

Avropa İttifaqı haqda Müqavilənin 1-ci maddəsində deyilir ki, Avropa İttifaqının qərarları mümkün olduqca açıq şəkildə qəbul olunur.

Avropa İttifaqının Fəaliyyəti haqqında Müqavilənin 15-ci maddəsində qeyd olunur ki, effektiv idarəçiliyi təmin etmək və burada cəmiyyətin iştirakını önə çəkmək üçün İttifaq institutları, orqanları, ofisləri və agentlikləri öz işlərini mümkün olduqca açıq şəkildə həyata keçirirlər. İttifaqın hər hansı vətəndaşı və üzv dövlətdə yaşayan və rəsmi qeydiyyatdan keçmiş ofisi olan hüquqi və fiziki şəxsi İttifaqın institutlarının sənədlərinə çatımlıq hüququ vardır. Sənədlərə çatımlıq haqqında olan ictimai və şəxsi maraqlara

dair məhdudiyətlər və ümumi prinsiplər Avropa Parlamenti və Şura tərəfindən qaydalar vasitəsilə sadə qanunvericilik prosesi ilə müəyyən olunur. Hər bir institut öz prosedurlarının şəffaflığını təmin etməlidir və öz prosedur qaydalarında sənədlərə çatımlıq haqqında olan qaydalara xüsusi ilə təkmilləşdirir və detallı olmasını təmin edir. Öz inzibati tapşırıqlarını həyata keçirən zaman Avropa İttifaqı Ədalət Məhkəməsi, Avropa Mərkəzi Bankı və Avropa İnvestisiya Bankı bu müddəaların subyekti olurlar. Avropa Parlamenti və Şurası qanunvericilik prosesi ilə bağlı sənədlərin dərc olunmasını təmin etməlidirlər [15].

Məqalə Aİ-da informasiyaya çatımlıq prinsipi, onun Aİ qanunvericiliyində əks olunması, şəffaflığın bu proseslərə təsiri və müxtəlif üzv dövlətlərdə informasiyaya çatımlıq prinsipinin necə ehtiva olunmasından bəhs edir. Şəffaflıq müasir demokratiyalarda, xüsusi ilə Aİ kimi yeni demokratiyada sürətlə inkişaf edən elementə çevrilmişdir. Stabil demokratiyalar ictimai güvən, etimad üzərində qurulur və buna əsaslanır. Post-modern demokratiyalarda etimad seçkili nümayəndələrin nəzarətinə əsaslanırdı ki, bu da çox uzun davam etmirdi [5, s.167].

Şəffaflıq “demokratik çatışmazlıqlar” adlanan və geniş yayılan boşluqları doldurmaq üçün yeganə vasitədir. Şəffaflıq eyni zamanda, modern demokratiyalarda mövcud olan nasazlıqlar üçün, eyni zamanda, Aİ dövlətlərinin hüquqi rejimləri və Aİ-da informasiyaya çatımlıq sferasında da effektiv vasitədir.

Əksər üzv dövlətlərdə informasiyaya çatımlıq, şəxsi məlumatların əldə olunması ayrıca qanunvericiliklə tənzimlənir. Bu qanunvericilik əsasən Avropa qanunvericiliyindən qaynaqlanır. 2004-cü ildə Avropa Komissiyası tərəfindən təqdim olunan Məlumatlara çatımlığın prinsiplərinin implementasiyası burada qeyd olunmalıdır - (Comission report on the implementation of the principles in the EC Regulation on 1049\2001).

İnformasiya azadlığı şəffaf hökumətlərin açarlarından biridir. İctimai sferada fəaliyyət göstərən bütün qurumların işinin effektivliyini artırmaq, korrupsiya riskini aşağı salmaq, xalqa qulluq edən ictimai qurum kimi hökumətin bəyənilməsini təmin etməkdən ötrü informasiya azadlığı əvəzsiz vasitədir. İnformasiya azadlığı

demokratik cəmiyyətin ən vacib elementlərindən biridir. Məhz informasiya azadlığının həyata keçirilməsi vasitəsilə dövlətin idarə olunmasında vətəndaş cəmiyyətinin təsirinin artması effektiv idarəetmənin göstəriciləridir. İctimai informasiyanın açıqlığı xalqın dövlət orqanlarına və başqa ictimai qurumlara inamını yüksəldir. Azərbaycan Respublikasının ”İnformasiya əldə etmək haqqında” Qanunun məqsədi 1-ci maddədə verilmişdir. Həmin maddəyə görə, Qanunun yaradılması və tətbiqində məqsəd dövlət işlərinin və başqa ictimai vəzifələrin yerinə yetirilməsinə, cəmiyyətin və ayrı-ayrı vətəndaşların hərtərəfli və dolğun nəzarətinə şərait yaratmaqdır [7]. Nəzarətin

- demokratik,
- hüquqi dövlət və
- açıq cəmiyyət

prinsiplərinə uyğun olaraq tam və dolğun həyata keçirilə bilməsi üçün Qanun hər kəsin ictimai informasiyanı maneəsiz və bərabər əsalarla əldə etməsini təmin etməyə xidmət edir. Açıq cəmiyyət prinsipləri tələb edir ki, bütün cəmiyyət və ayrı-ayrı fərdlər onları idarə edən, onların gündəlik yaşamına təsir edən qurumların fəaliyyəti barədə yetincə məlumatlı olsunlar və onların işinə tənqidi yanaşa və lazım gəldikdə onlara təsir edə bilsinlər.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 50.1-ci maddəsində ehtiva olunan məlumat azadlığı birbaşa insan hüquqlarının təmin olunmasını özündə əks etdirir[1]. Maddədə deyilir ki, hər kəsin istədiyi məlumatı qanuni yolla axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq azadlığı vardır. Bu bir maddənin tərkib hissəsinə daxili olan anlayışların əhatə dairəsinə nəzər yetirək:

- məlumatı qanuni yolla axtarmaq
- məlumatı qanuni yolla əldə etmək
- məlumatı qanuni yolla ötürmək
- məlumatı qanuni yolla hazırlamaq
- məlumatı qanuni yolla yaymaq

Məlumatı qanuni yolla axtarmaq dedikdə, informasiyanı əldə etmək üçün müxtəlif mənbələrə müraciət edərkən bu müraciətin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. 2005-ci il İnformasiya əldə etmək haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun 2.3-cü maddəsində deyilir ki, informasiya sahibinə müraciət edən

hər kəs informasiya sahibi sorğu edilən informasiyaya malik olduqda onu sərbəst, maneəsiz və hamı üçün bərabər şərtlərlə əldə etmək hüququna malikdir[2]. 2.2-ci maddədə isə hər kəsin özü birbaşa və ya nümayəndəsi vasitəsilə informasiya sahibinə müraciət etmək, informasiyanın növünü və əldə etmə formasını seçmək hüququna malik olması ehtiva edilmişdir[2]. “İnformasiya sahibi” anlayışı qanunun 3.0.5.-ci maddəsində öz əksini tapmışdır[2]. Bu isə blanket norma olduğu üçün bizi 9-cu maddəyə göndərir. Buraya daxildir:

- informasiya əldə etmək hüququnu təmin etmək üçün bu Qanunun 9-cu maddəsi ilə müəyyənləşdirilən dövlət orqanları, bələdiyyələr, mülkiyyət növündən asılı olmayaraq yaradılmış hüquqi şəxslər və fiziki şəxslər;

- dövlət orqanları;

- dövlət orqanları və bələdiyyələr;

- ictimai funksiyaları yerinə yetirən hüquqi şəxslər (*o cümlədən publik hüquqi şəxslər*), həmçinin normativ hüquqi aktlarla və ya müqavilə əsasında təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və sosial sahələrdə xidmət göstərən özəl hüquqi şəxslər və fiziki şəxslər.

Məlumatı qanuni yolla əldə etmək və ötürmək, yaymaq onu Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydalarla kənara çıxmaq şərti ilə, Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaya quruluşuna, dövlət sərhədlərinə, dövlət və ictimai təhlükəsizliyinə, ictimaiyyətin mənəvi həyatına, vətəndaş cəmiyyətinin bütövlüyünə, dövlət suverenliyinə, sosial inkişafa hər hansı təhdid və təhlükəyə zəmin yaratmayacaq formada realizə edilməlidir. 11.2-ci maddəyə görə informasiya sahibləri informasiyanın əldə olunmasının təşkilinə görə qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Yuxarıda göstəriləyi kimi, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 50-ci maddəsi hər kəsin informasiya hüququnu tanıyır. Bundan əvvəl 1998-ci ildə isə hökumətin daxilən informasiyanı necə idarə etməsini ehtiva edən və şəxsin fərdi informasiyasına daxil olmaq hüququ yaradan “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir[3]. 1998-ci ildə qəbul edilən “Məlumat azadlığı haqqında Qanun” isə informasiya

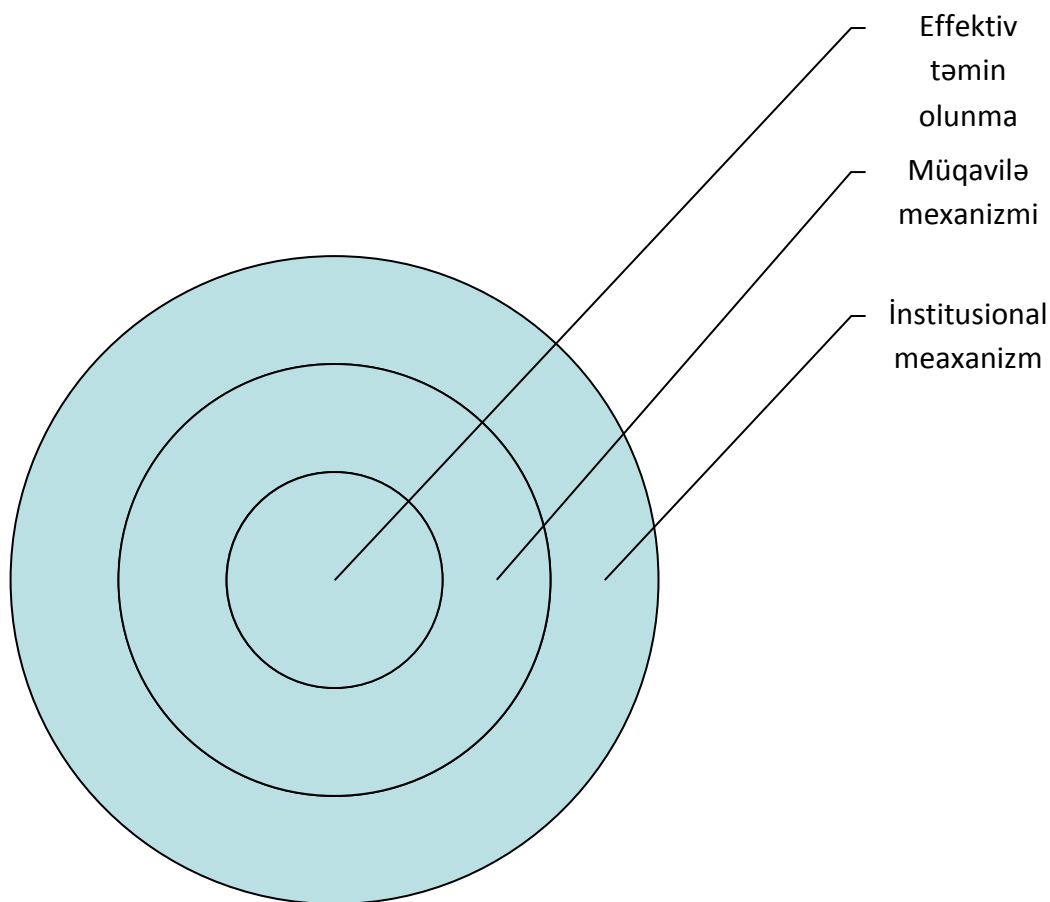
ilə bağlı ümumi prinsipləri qeyd etsə də, bu cür çatımlıq hüququnu yaratmır[4].

6-cı maddədə informasiya əldə olunmasının əsas prinsipləri qeyd olunmuşdur. Bu prinsiplər 19-cu Maddədə göstərilən prinsiplərlər demək olar ki, üst-üstə düşür. 1-ci maddədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 50-ci maddəsi ilə təsbit olunmuş məlumat əldə etmək hüququnun sərbəst, maneəsiz və hamı üçün bərabər şərtlərlə, açıq cəmiyyətin və demokratik hüquqi dövlətin prinsipləri əsasında təmin edilməsinin hüquqi əsaslarını müəyyənləşdirməyi, həmçinin, ictimai vəzifələrin yerinə yetirilməsinə vətəndaşlar tərəfindən nəzarət olunmasına şərait yaratmağı əks etdirən məqsədi ehtiva edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası demokratik və hüquqi dövlətdir. Bu o deməkdir ki, dövlət və vətəndaş, dövlətlə dövlət, dövlətlə hüquqi şəxslər, fiziki şəxslər arasındakı bütün münasibətlər qanun müstəvisində tənzimlənir. İnsan hüquqlarının müdafiəsi isə Azərbaycan Respublikasında prioritet istiqamətdir. İnformasiya hüququnun təmin olunması, çatımlığın realizə olunması, daha dəqiq ifadə etsək məlumatlara çatımlığın effektiv təmin olunması birbaşa insan hüquqlarının yaxşı idarəetmədə üstün iyerarxiyada olmasını göstərir. Qanunveriliyinə qısa olaraq nəzər yetirib müşahidə etdik ki, qanunveriliyimiz informasiya hüququna çatımlığı rədd etmir. Bu birbaşa demokratik dövlətin prinsiplərindən irəli gəlir. Lakin çatımlığın rədd olunması, heç də bütün hallarda onun effektiv təmin olunması demək deyildir. Bəs effektiv təmin olunma dedikdə nə nəzərdə tutulur? İnformasiyanı sorğu edən şəxsin sorğusu o zaman effektiv təmin olunur ki, onun qanunvericilikdə göstərilən müddətdə və eləcə də, sorğu edən şəxsə yararlı olan müddətdə ona təqdim edilsin. Bundan başqa, effektivlik sorğu olunan informasiyanın tam əhatəli, dolğun, tələb olunan həcmdə təmin olunmasını özündə ehtiva edir. Eyni zamanda, çatımlıq maksimum dərəcədə ödənişsiz və ya daha az xərclərlə təmin olunmalıdır. Çünki ödənişsiz və ya daha yüksək məbləğlərdə çatımlığın təmin olunması dolayı vasitə ilə bu çatımlığa məhdudiyət qoymaqdır ki, belə olduqda isə effektivlikdən əlbəttə heç bir söhbət gedə bilməz. Buncür çatımlığın təmin olunması üçün Azərbaycan Respublikası ilə digər dövlətlər

arasında ikitərəfli müqavilələrin mövcudluğu, beynəlxalq təşkilatların, eləcə də, Avropa İttifaqının coxsaylı qanuvericilik bazası ilə harmoni-

zasiya olunması, daha sonra bu müqavilə mexanizminə nəzarət edən institusional mexanizmin formalaşması zəruridir.

Yuxarıda göstərilən 3 təsir mexanizminin hər biri yalnız informasiya hüququnun təminatı zamanı deyil eyni zamanda, digər hüquq sferalarının da fəaliyyəti zamanı zəruridir. İnformasiya hüququ sferasında effektiv təmin olunma üçün müqavilə mexanizminə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyindən, ikitərəfli müqavilələrdən, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən və.s ibarətdir. İnstitusional mexanizm isə qismən mövcuddur. İnstitusional mexanizm dedikdə yəni bu sferada müqavilə mexanizmində nəzərdə tutulmuş vəzifələrin, öhdəliklərin icrasına birbaşa nəzarət edən qurum anlaşılır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası : [Elektron resurs] / - Bakı, 2002 – URL: <http://www.e-qanun.az/framework/897>
2. "İnformasiya əldə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu: [Elektron resurs] / - Bakı, 2005–URL: <http://www.e-qanun.az/framework/11142>
3. "İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu: [Elektron resurs] / - Bakı, 1998–URL: <http://www.e-qanun.az/framework/11142>

4. “Məlumat azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu: [Elektron resurs] / - 1998–URL: <http://www.e-qanun.az/framework/3420>

5. Banisar, D. Freedom of Information Around the World. A Global Survey of Access to Government Information Laws: D.Banisar. - Privacy International, - 2006 – 167 p.

6. Herke, K. Access to information in the European Union. A comparative analysis of EC and Member States Legislation/ K.Herke. - Groningen: Europa law Publishing - 2005 -129 p.

7. How does the Law “On obtaining of Information” WORK in Azerbaijan, Media Rights Institute. The Media Rights Institute is a body founded by Internews Azerbaijan. – Baku: 2007.

URL:<http://www.internews.az/eng/media/>. (last visited 2015, November)

8. I/A Court H.R: Case of Myrna Mack Chang v. Guatemala/Judgment of November 25, 2003.- Series C No. 101- 184 p.

9. IACHR: Arguments before the Inter-American Court of Human Rights in the Case of Claude Reyes et al. v. Chile/ cited in the Judgment of September 19, 2006. - Series C No. 151

10.IACHR: Case of Claude-Reyes et al. Merits, Reparations and Costs/ Judgment of September 19, 2006.- Series C No. 15.

11.IACHR: Guidelines for Preparation of Progress Indicators in the Area of Economic, Social, and Cultural Rights/OEA.Ser.L/V/II.132. July 19, 2008.

12.Inter-American Juridical Committee: Resolution 147, of the 73rd Ordinary Period of Sessions: Principles on the Right of Access to Information. August 7, 2008.

13.Lisbon Treaty on Functioning of EU: [Electronic resource]/2009.- URL:<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

14.Office of the Special Rapporteur for freedom of exception Interamerican Comission on Human Rights Organization of American States Report: [Electronic resource]/2009. The right of access to information.

URL:

https://www.oas.org/dil/access_to_information_iachr_guidelines.pdf

15.Policy on Disclosure of Information, European Bank for Reconstruction and Development: [Electronic resource]/1996: URL:<http://www.ebrd.com/about/policies/pip/pip.pdf>.

16.Richard, C. Privacy law.Cases and materials: [Electronic resource]/Second edition. - Turkington: American casebook series:West group-2002. 77p.

17.UNDP, Public Information Disclosure Policy: [Electronic resource]/ 1997: URL:<http://www.undp.org/idp/>.

18.Right to Information Act, No. 22 of 2005: URL: <http://persmin.nic.in/RTI/WelcomeRTI.htm>

19.Transparency International, Global Corruption Report: [Electronic resource]/ 2003: - London.URL: <https://www.transparency.org/en>

Summary

Aysel Hajiyeva

The issue of the principle of access to information in EU and Member States legislation

The right to access information is part of the general system of freedom of expression. The right to access to information is a fundamental right of everyone guaranteed by the state. States have an obligation to fully protect this right.

The article deals with the principle of access to information in the EU, its reflections in the EU legislation, the impact of transparency on these processes and how the principle of access to information in different Member States is concerned. Transparency has become an emerging element in modern democracies, especially in the new EU, like the EU. Stable democracies are based on public confidence, confidence, and based on it. Trust in post-modern democracies was

based on the control of elected representatives, which did not last long. Each Member States of EU has its own, spesific legislative system, which inflict the whole of the EU legislation. The issue of harmonzation of legisletion of EU Member States is the basic rule of this article. As Azerbaijan Republic is not member od EU, but Azerbaijan Republic can take advantage of legisletion of EU or legisletion of EU Member States.

Keywords: *efficiency, national legislation, multilateral principle, legitimacy, easy implementation, accountability, reasonable time, legitimate reason, effective accessibility, public order, national security*

Резюме

Айсель Гаджиева

Вопрос о принципе доступа к информации в законодательстве ЕС и государств-членов

Право на доступ к информации является частью общей системы свободы выражения мнения. Право на доступ к информации - основное право каждого, гарантированное государством. Государства обязаны полностью защищать это право.

В статье рассматривается принцип доступа к информации в ЕС, его отражение в законодательстве ЕС, влияние прозрачности на эти процессы и то, как затрагивается принцип доступа к информации в различных государствах-членах. Прозрачность стала новым элементом современных демократий, особенно в новом ЕС, таком как ЕС. Стабильные демократии основаны на общественном доверии, доверии и основаны на нем. Доверие к постмодернистским демократиям основывалось на контроле избранных представителей, который длился недолго. Каждое государство-член ЕС имеет свою собственную конкретную законодательную систему, которая распространяется на все законодательство ЕС. Вопрос гармонизации законодательства стран-членов ЕС является основным правилом этой статьи. Поскольку Азербайджанская Республика не является членом ЕС, но Азербайджанская Республика может воспользоваться законодательством ЕС или законодательством государств-членов ЕС.

Ключевые слова: *эффективность, национальное законодательство, принцип многосторонности, легитимность, простота реализации, подотчетность, разумное время, законная причина, эффективная доступность, общественный порядок, национальная безопасность*